

Christelijke kerken en homoseksualiteit

Algemeen

Tussen de christelijke (en joodse) traditie en homoseksualiteit heeft altijd een zekere spanning bestaan. In dit stuk wordt een globaal overzicht gegeven van de verhouding tussen de Nederlandse kerken en homoseksualiteit. Daarnaast zijn er stukken (in de maak) die slechts één kerk betreffen. Op dit moment is de informatie over de Rooms-katholieke Kerk en het Leger des Heils beschikbaar.

Vaak wordt gedacht dat het mogelijk is de grotere christelijke godsdiensten in Nederland over één kam te scheren. Gevolg daarvan is dat niet zelden generaliserende kwalificaties worden toegekend aan de spanning tussen lesbo's / homo's en de kerken. Zulke kwalificaties verdienen echter correctie, en vooral nuancering. Er zijn zeer grote verschillen tussen de diverse kerkgenootschappen, en binnen deze genootschappen van plaats tot plaats.

Grotere protestantse kerken

In de jaren '60 begon er in de Nederlandse kerken enige ruimte te komen voor een homoseksuele leefwijze, en wel aanvankelijk het meest expliciet in de Gereformeerde Kerken. Ook in de Hervormde Kerk ontstond in die tijd deze ruimte, zij het, op een wat andere wijze: de Hervormde Kerk had veel meer dan de Gereformeerde Kerken een traditie van verschillende opvattingen die allemaal naast elkaar bestonden (van vrijzinnigen tot de zgn. Gereformeerde Bond in de Hervormde kerk).

Dat soort verschillen is naderhand in de Gereformeerde Kerken ook wel ontstaan. In de jaren '60, ook nog wel in de jaren '70, had men in deze kerk veel meer het gevoel dat men allemaal min of meer hetzelfde geloofde. De generale synode (het hoogste bestuursorgaan) speelde daar een belangrijke rol in. Op het niveau van de synode is daar al in 1972 behoorlijk wat ruimte ontstaan, en rond 1976 en 1979 is de materie daar nogmaals op het niveau van de synode aan de orde geweest. Wel duurde het nog jaren voor ook het gewone kerkvolk hier achteraan hobbelde. De hervormde synode heeft zich in de jaren '80 pas met homoseksualiteit bezig gehouden. Dat was op een moment dat het voor vele hervormden al geen probleem meer was.

Sinds 1 mei 2004 zijn deze twee kerken samen met de Lutherse Kerk gefuseerd tot de Protestantse Kerk in Nederland (PKN). Formeel vormt homoseksualiteit binnen deze kerken geen enkel probleem. Er zijn al jaren openlijk homoseksuele predikanten. En sinds een aantal jaren bestaat de mogelijkheid relaties van twee mannen of twee vrouwen te 'zegenen'.

De invoering van die term 'zegenen' was in dit verband wel karakteristiek voor de situatie: in deze kerken was een vleugel waarbinnen velen moeite hebben met homoseksualiteit (de al eerder genoemde Gereformeerde Bond) en een vleugel (de zgn. Confessionelen) waarbinnen velen homoseksualiteit weliswaar niet afkeuren, maar toch een huwelijk tussen man en vrouw van een hogere orde achten dan een huwelijk van twee mannen of twee vrouwen. Vanwege die vleugels heeft men een compromis gevonden: hetero huwelijken kunnen worden *ingezegend*, homo huwelijken kunnen worden *gezegend*.

Overigens kunnen gehuwde homo- en lesboparen alleen gezegend worden als hun plaatselijke kerk hiertoe bereid is (een gereformeerde bondsgemeente kan dus niet tot dit ritueel worden gedwongen).

Kleinere protestantse kerken

Naast de PKN is er nog een aantal kleinere kerken. Ter 'linker' zijde de Remonstrantse Kerk en de Doopsgezinde Kerk, waarbinnen homoseksualiteit geen enkel punt is. Ter rechter zijde een aantal strengere tot zeer strenge kerken. In sommige van deze kerken (Nederlands Gereformeerd, Christelijk Gereformeerd, Gereformeerd (vrijgemaakt)) is homoseksualiteit sinds een aantal jaren hier en daar wel bespreekbaar. Er is een actieve homogroep, *Contrario*, die oorspronkelijk binnen de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) ontstaan is, maar al een aantal jaren leden trekt binnen heel deze zogenaamde 'gereformeerde gezindte', ook wel aangeduid als het reformatorische deel van de kerken. In andere reformatorische kerken is homoseksualiteit nog praktisch niet bespreekbaar (zoals in bijv. de Gereformeerde Gemeente).

De evangelische hoek van de kerken

Dan zijn er nog pinksterkerken, evangelische gemeenten en kerken die hun aanwas vooral uit migranten betrekken (bijv. de Zevendedags Adventisten). Binnen deze kerken ligt homoseksualiteit erg moeilijk. Wel is er een homogroep op dit terrein die maandelijks kerkdiensten organiseert: de werkgroep Evangelisch Charismatische Vieringen (en er is bijv. een piepklein Nederlands takje van de homogroep van de in andere landen veel belangrijker kerk van de Zevendedags Adventisten).

Alle protestanten tezamen

Van de protestantse kerken als geheel kun je niet zeggen dat de spanning de laatste jaren weer is toegenomen. Van de grotere protestantse kerken kun je wel (heel globaal) zeggen dat er aan de 'top' van deze kerken eerder openheid ten aanzien van homoseksualiteit was dan onder veel gewone gelovigen. De ledenverliezen binnen deze kerken spelen vooral binnen de vrijzinniger en de middengroepen. Anderzijds gaan er geregeld mensen over van de 'rechter' naar de 'midden'- of 'linker' groepen. En het aantal mensen dat geen of praktisch geen band meer heeft met een kerk, maar zich wel als gelovig christen beschouwt, neemt toe. Het gaat hier niet om grote aantallen, maar in de jaren '60 bestond zo'n categorie niet.

Oud-katholieke Kerk

De Oud-katholieke Kerk is omstreeks 1720 uit de Rooms-katholieke Kerk ontstaan. In deze kleine kerk kunnen vrouwen ook priester worden, en men kent er geen celibaat; maar voor ons belangrijker: lesbo's en homo's zijn er welkom.

De Rooms-katholieke Kerk

Dan de Rooms-katholieke Kerk. Ook in deze kerk waren in Nederland de jaren '60 van cruciaal belang. In het algemeen, omdat er toen een relatief vooruitstrevende paus was (Johannes XXIII, met in 1963 het Tweede Vaticaans Concilie); inzake homoseksualiteit vooral ook dank zij het werk van bepaalde pastores en psychiater Trimbos. Sindsdien zijn bijvoorbeeld voorbehoedsmiddelen en ongehuwd samenwonen een vrij gewoon verschijnsel in vele parochies, en in deze parochies doet men (gewone parochianen, én vele priesters en pastoraal werkenden) meestal niet moeilijk over homoseksualiteit. Maar – de hiërarchie, dat wil zeggen de bisschoppen, kardinalen en de paus, zijn sinds de jaren '60 alleen maar conservatiever geworden, niet doordat personen 'rechtser' werden, maar doordat er op openvallende plaatsen bijna enkel conservatieve personen benoemd werden. Vervolgens zijn er de laatste tien jaar steeds meer conservatieve priesters benoemd die het verschil tussen parochianen en pastor hebben vergroot. Binnen de Rooms-katholieke Kerk doet zich zodoende het verschijnsel voor dat 'het gewone volk' en nog steeds vele pastores redelijk tolerant zijn, terwijl de 'top' steeds afwijzender wordt, en zich ook steeds scherper uitspreekt omdat ze ziet dat hun invloed taant.

Acht Mei Beweging

In 1985 bezocht paus Johannes Paulus II Nederland, en om 'het andere gezicht van de kerk' te laten zien, werd toen op 8 mei een manifestatie belegd in Den Haag. Dit was het begin van de Acht Mei Beweging (AMB), waarin kritische katholieken hun krachten bundelden. Per 1 januari 2004 heeft de AMB zich weer opgeheven. Van hun pogingen tot een dialoog met de bisschoppen is niets terechtgekomen. Maar het gedachtegoed van de AMB leeft voort: velen binnen de kerk zijn anders gaan denken over zaken als de plaats van de vrouw in de kerk en het celibaat. Op vele plaatsen aan de basis gebeuren dingen die officieel niet zijn toegestaan.

Toenemende spanningen

Is de spanning tussen homo's / lesbo's en de Rooms-katholieke Kerk de laatste jaren weer aanzienlijk toegenomen? Dát kun je alleen zeggen van de hiërarchie. Iets preciezer gezegd: de spanning tussen het gewone kerkvolk en haar leiders, die neemt al vele jaren toe.

Die leiders, dat zijn wel de mensen die geregeld de aandacht van de media vragen en krijgen, en daardoor bij buitenstaanders al te vaak het beeld van deze kerk bepalen.

Alles oké?

Is het dus (afgezien van de kleine kerken ter rechter zijde, de rechtervleugel van de PKN en de bisschoppen) in Nederland allemaal koek en ei tussen homoseksuelen en de kerken? Dat willen we in dit stuk niet beweren. Maar binnen grote regionen van de kerken is homoseksualiteit niet minder aanvaard dan in grote delen van de niet-christelijke autochtone bevolking van Nederland.